

ЕКОТОПОНІМИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Природно-заповідні території мають дуже важливе значення для охорони та збереження унікальних ландшафтів області для майбутніх поколінь. У назві кожної природоохоронної території відображені саме ті головні аспекти навколишнього середовища, які мали найважливіше значення для наших пращурів. Тому аналіз походження екотопонімів ще краще дозволить розкрити соціально-географічні процеси області.

Станом на 01.01.2011 року природно-заповідний фонд Сумської області має у своєму складі 247 територій та об'єктів загальною площею 186,8 тис. га [4]. В основі екотопонімів лежать різні чинники: як природні, так і соціальні.

На території Сумської області знаходиться багато екотопонімів, що успадкували свою назву від найближчого населеного пункту, біля якого вони знаходяться. *Біловодський гідрологічний заказник* розташований у долині річки Сула, його ще часто називають Біловодським болотом. Екотопонім утворився від назви села Біловод Роменського району, поблизу якого він розташовується. У свою чергу, таку назву село отримало за колір води у річці Сула – вода розмиває береги, що складені з вапняків, і стає білого кольору. *Гідрологічний заказник Хухрянський*, розташований у долині річки Хухра, поблизу села Хухра Охтирського району. Назва має тюркське коріння. В калмицькій мові дієслово хухр-хухр гих означає *копошитися*. *Деснянсько-Старогутський національний природний парк*, розташований у долині річки Десна, поблизу села Стара Гута Середино-Будського району. Назва походить від терміну «гута», що означає – склоробна майстерня, на якій виготовляли гутне скло [2]. *Михайлівська цілина* – цілинна ділянка різнотравно-злаково-лучного степу у лісостеповій зоні. Територія заповідника розташована на площі 202,4 гектари. Назву заповідник отримав від селища Михайлівка, що входило до землеволодінь графа В. Капніста. На території заповідника випасалася худоба, землі не розорювались, тому що знаходилися досить віддалено від маєтку графа. Це дало чудову нагоду зберегти цілинний лучний степ і створити на цій території заповідник. На території заповідника зростає багато рослин, що занесені до Червоної Книги України. *Ботанічний заказник місцевого значення Хмелівський*, розташований поряд з селом Хмелів Роменського району. Назву заказник успадкував від рослини хміль. *Ботанічний заказник місцевого значення Дубинський* – розташований поблизу села Дубина Роменського району. Це глибока балка, в якій зберігся природний дубовий ліс. Від ойконіма Коржі (Роменського району) отримав свою назву *ландшафтний заказник місцевого значення Коржівський* (утворений у 2003 р). Це невеликий лісовий масив, що розташований на крутих схилах у верхів'ї глибокої балки. За легендою, назва села, біля якого розташований

заказник, походить від прізвища козака Коржа, який заснував село [3]. *Гідрологічний заказник місцевого значення Вовківці*, розташований між селами Вовківці та Правдюки середньої течії р. Сули. Це водно-болотяний, лучний та лісовий масив. Назва успадкована від прізвища Вовк. *Шалигінський ландшафтний заказник загальнодержавного значення*, розташований у Глухівському районі поблизу сіл Старикове та Шалигіно, успадкував свою назву від прізвища Шалигіна, що заснував село назване на його честь. Площа заказника становить 2868,1 гектар. Заказник розташований у заплаві річок Клевень та Обеста та їх терасах [1]. *Ретикський гідрологічний заказник*, площею 109 га, знаходиться у Кролевецькому районі біля хутора Ретик і займає частину заплави річки Ретик. Походження назви пов'язане з місцевим терміном «реть», що означає «заболочена низовина з дзеркальними водами на болоті або біля річки» [5].

Прикладом екотопонімів, що отримали свою назву від річок, є такі: *гідрологічний заказник місцевого значення Сульський* (знаходиться у долині річки Сула); *ботанічний заказник місцевого значення Засулля* – болотяний масив розташований поблизу річки Сула. Назва походить від тюркського терміну «сулау», що означає мокре місце. *Урочище Боромля* – зоологічний заказник загальнодержавного значення. Розташований поблизу міста Конотоп Сумської області. Його площа становить 55 гектарів. Це острів у заплаві Сейму, вкритий природним дубово-сосновим лісом, вік деяких дерев сягає до 200 років. Саме від соснових лісів отримало свою назву урочище, адже «бор» – сосновий ліс.

За назвою екотопонімів можна дізнатися які саме тварини охороняються на їх території. *Заказник Журавлиний* створений на території Сумського району у 1982 році з метою охорони постійних місць гніздування рідкісного на Україні птаха – журавля сірого. З метою охорони байбаків на території Роменського району у 2001 році був створений *зоологічний заказник місцевого значення Байбачий* [3].

Також на території Сумської області присутні екотопоніми, що вказують своєю назвою на рослини, що охороняються на їх території. Прикладом таких заповідних територій є *Великий бір* – лісовий заказник загальнодержавного значення. Це своєрідний музей сосни. Звідси й назва заказника, адже «бір» – це сосновий ліс. *Урочище «Півний ліс»* – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, розташоване на південно-західній околиці міста. Назва також пов'язана із пивзаводом, що знаходиться поруч урочища.

Особливості рельєфу закарбувалися у назві геологічного заказника місцевого значення *«Камінські піщаники»*, що розташований поблизу села Камінь (Кролевецького району).

З метою увіковічення пам'яті про видатних гетьманів України на території Сумської області створений *Гетьманський національний природний парк*. Він був створений Указом Президента України 27 квітня

2009 року, хоча робота над його створенням тривала близько 10 років. Після проголошення Глухова столицею Гетьманщини правили тут чотири гетьмани: Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол і Кирило Розумовський. Основне завдання національного природного парку – збереження, відтворення і раціональне використання типових та унікальних комплексів Лівобережного лісостепу, а також охорона та відродження річки Ворскла [4].

Таким чином, назви заповідних територій в основному походять від тих географічних об'єктів, поблизу яких вони розташовані, або від назв тих рослин та тварин, які охороняються на їх території.

Список використаних джерел

1. Заповідні скарби Сумщини / під загальною редакцією д.б.н. Т. Л. Андрієнко. – Суми: Видавництво «Джерело», 2001. – 208 с.
2. Вінниченко М. Д. Стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2004 році (доповідь) / М. Д. Вінниченко // Екологічний бюлетень. – Суми, 2005. – 52 с.
3. Краю наш роменський: Краєзнавчий нарис / упорядники: Г. В. Діброва, О. В. Іващенко, В. В. Панченко. – Суми: Вид. «Слобожанщина», 2002. – 104 с.
4. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. Державне управління охорони навколишнього природного середовища у Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.eco.sumy.ua/fond.html>.

Стан природного середовища та проблеми його охорони на Сумщині.

Книга II / ред. кол.: К. К. Карпенко (гол. ред.), Б. М. Польський, В. О. Тюленева. – Суми: В-цтво «Джерело», 1997. – 124 с.